

Tussen Lissabon en Stockholm

Employment in Europe 2003 en 2004

Europese Commissie (2003). *Employment in Europe 2003. Recent trends and prospects*. Brussel.

Europese Commissie (2004). *Employment in Europe 2004. Recent trends and prospects*. Brussel.

*Onlangs verscheen de nieuwe editie van **Employment in Europe (2004)** met uitgebreid cijfermateriaal over de Europese lidstaten. Naast een bespreking van de recente trends op de Europese arbeidsmarkten komen heel wat andere thema's aan bod zoals de werkgelegenheidsstructuur in de EU en de VS, tijdelijke en laagbetaalde arbeid en de globalisering.¹ In eerste instantie focussen we ons in dit artikel op de algemene recente arbeidsmarktrends in de Europese lidstaten en we kijken hoever we staan op de weg naar Lissabon en Stockholm. Hoewel er erg interessante onderwerpen worden aangesneden in de **Employment in Europe editie van 2004**, willen we vervolgens toch teruggrijpen naar de editie van 2003. Daarin wordt immers een hoofdstuk gewijd aan de thematiek van de oudere werknemer. Gezien de actualiteitswaarde van dit onderwerp – de discussie over het einde van de loopbaan is niet weg te slaan uit de media – lijkt het meer dan ooit nodig deze problematiek in een Europees kader te schetsen, om zo de Belgische situatie internationaal te kunnen plaatsen.*

Panorama van de Europese arbeidsmarkten anno 2003 – editie 2004

In hoofdstuk 1 wordt een overzicht gegeven van de recente evoluties op de verschillende Europese arbeidsmarkten. Daarbij wordt de Europese Unie van

25 landen (EU-25) vergeleken met de situatie in de Verenigde Staten en Japan.

Herstel wereldeconomie

Het herstel van de wereldeconomie heeft zich in 2003 doorgetrokken, met een sterke groei in *de VS en Japan*. De VS kenden in 2003 een groei van het BBP met 3,1% (tegenover 2,2% in 2002) en Japan klokte af met 2,5% groei (tegenover een negatieve groei van 0,3% in 2002). In de VS heeft die groei van de economie zich vertaald in een groei van het aantal werkenden met 0,9%, terwijl de vorige twee jaren getekend werden door een daling. Dat resulteert in een werkzaamheidsgraad van 71,2% in 2003. Toch is de werkloosheidsgraad er blijven stijgen van het lage 3,9% op het einde van het jaar 2000, over gemiddeld 5,8% in 2002,

tot 6% gemiddeld in 2003. In Japan heeft het herstel van de economie echter niet geleid tot een stijging van het aantal werkenden, maar de daling is wel minder dan in voorgaande jaren zodat Japan in 2003 afklokt met een werkzaamheidsgraad van

Tabel 1.

Werkzaamheidsgraden en vooruitgang m.b.t. de Lissabon- en Stockholmdoelstelling (EU-lidstaten; 1998-2003)

Doelstelling	Werkzaamheidsgraad 15-64 jaar				Werkzaamheidsgraad vrouwen				Werkzaamheidsgraad 55-64 jaar			
	70%				Meer dan 60%				50%			
	2003 (%)	Kloof 70% (ppn)	2002- 2003 (ppn)	1998- 2003 (ppn)	2003 (%)	Kloof 60% (ppn)	2002- 2003 (ppn)	1998- 2003 (ppn)	2003 (%)	Kloof 50% (ppn)	2002- 2003 (ppn)	1998- 2003 (ppn)
België	59,6	10,4	-0,3	2,2	51,8	8,2	0,4	4,2	28,1	21,9	1,5	5,2
Cyprus*	69,2	0,8	0,6	3,5	60,4	>	1,3	6,9	50,4	>	1,0	1,0
Denemarken	75,1	>	-0,8	0,0	70,5	>	-1,2	0,3	60,2	>	2,3	8,2
Duitsland	64,8	5,2	-0,6	0,9	58,8	1,2	-0,1	3,0	39,3	10,7	0,6	1,6
Estland	62,9	7,1	0,9	-1,7	59,0	1,0	1,1	-1,3	52,3	>	0,7	2,1
Finland	67,7	2,3	-0,4	3,1	65,7	>	-0,5	4,5	49,6	0,4	1,8	13,4
Frankrijk	62,8	7,2	0,0	2,6	56,7	3,3	0,2	3,6	36,8	13,2	2,1	8,5
Griekenland	57,9	12,1	1,2	2,4	43,9	16,1	1,4	3,7	42,3	7,7	2,6	3,3
Hongarije	57,0	13,0	0,8	3,3	50,9	9,1	1,1	3,7	28,9	21,1	3,3	11,6
Ierland	65,4	4,6	-0,2	4,8	55,8	4,2	0,2	6,8	49,0	1,0	1,9	7,3
Italië	56,1	13,9	0,6	4,1	42,7	17,3	0,7	5,4	30,3	19,7	1,4	2,6
Letland	61,8	8,2	1,4	1,9	57,9	2,1	1,1	2,8	44,1	5,9	2,4	7,8
Litouwen	61,1	8,9	1,2	-1,2	58,4	1,6	1,2	-0,2	44,7	5,3	3,1	5,2
Luxemburg*	63,1	6,9	nb	2,6	50,8	9,2	nb	4,6	29,5	20,5	nb	4,4
Malta*	54,5	15,5	nb	nb	33,6	26,4	nb	nb	30,3	19,7	nb	nb
Nederland	73,5	>	-0,9	3,3	65,8	>	-0,4	5,7	44,8	5,2	2,5	10,9
Oostenrijk	69,2	0,8	0,0	1,3	62,8	>	0,3	4,0	30,4	19,6	0,7	2,0
Polen	51,2	18,8	-0,3	-7,8	46,0	14,0	-0,2	-5,7	26,9	23,1	0,8	-5,2
Portugal	67,2	2,8	-1,0	0,3	60,6	>	-0,2	2,3	51,1	>	0,2	1,1
Slovenië	62,6	7,4	-0,8	-0,3	57,6	2,4	-1,0	-1,0	23,5	26,5	-1,0	-0,4
Slowakije	57,7	12,3	0,9	-2,9	52,2	7,8	0,8	-1,3	24,6	25,4	1,8	1,8
Spanje	59,7	10,3	1,3	8,5	46,0	14,0	1,9	10,2	40,8	9,2	1,1	5,7
Tsjechië	64,7	5,3	-0,7	-2,6	56,3	3,7	-0,7	-2,4	42,3	7,7	1,5	5,2
VK	71,8	>	0,1	1,3	65,3	>	0,0	1,7	55,5	>	2,0	6,5
Zweden	72,9	>	-0,7	2,6	71,5	>	-0,7	3,6	68,6	>	0,6	5,6
EU-15	64,3	5,7	0,1	2,9	56,0	4,0	0,4	4,4	41,7	8,3	1,6	5,1
EU-25	62,9	7,1	0,1	1,7	55,0	5,0	0,3	3,2	40,2	9,8	1,5	4,4

* data voor Luxemburg en Malta zijn van 2002. De evolutie 1998-2003 voor Cyprus is 2000-2003 en voor Luxemburg 1998-2002.

Noot: De kolom 'kloof m.b.t. norm' is louter illustratief, gezien de 2010-doelstellingen enkel gelden voor de EU in totaal en niet voor de individuele lidstaten. '>' geeft aan dat de norm reeds is gehaald door de betreffende lidstaat. 'nb' geeft aan dat de gegevens niet beschikbaar zijn.

Bron: Eurostat LFS (Europese Commissie, Employment in Europe 2004)

68,4%. Ook de werkloosheidsgraad piekte in Japan tot 5,4% in het begin van 2003, om te dalen tot 5,1% op het einde van 2003.

EU-25 daarentegen kende maar een zeer beperkte economische groei van 0,8% van het BBP, wat minder is dan de 1,1% groei in 2002. Bijgevolg is ook

de groei van het aantal werkenden – die begon te vertragen in 2001 en tot stilstand kwam op het einde van 2002 – beperkt gebleven tot 0,2%, zodat de werkzaamheidsgraad in 2003 op 62,9% kwam. De werkloosheidsgraad is verder gestegen van 8,8% in 2002 tot 9,1% in 2003. Volgens de meest recente updates die beschikbaar waren op het moment van de publicatie van het rapport, wordt geschat dat het BBP in 2004 met 2,0% zal groeien in 2004 en met 2,4% in 2005. Toch zal dit economisch herstel voorlopig niet worden vertaald in een krachtige groei van het aantal werkenden; er wordt een groei van 0,3% werkenden voorspeld voor 2004 en van 0,8% in 2005. De werkloosheidsgraad zal in 2004 stabiel blijven rond 9% om pas in 2005 licht te dalen tot 8,8%.

Op weg naar Lissabon en Stockholm

Verder wordt in het eerste hoofdstuk een stand van zaken opgemaakt van de race naar de Lissabon- en Stockholmdoelstellingen.² De gemiddelde werkzaamheidsgraad van de 15- tot en met 64-jarigen voor EU-25 kende tussen 2002 en 2003 slechts een marginale groei met 0,1 procentpunt (ppn) tot 62,9%, wat veel lager is dan de jaarlijkse toename tussen 1998 en 2001 (tabel 1). De gemiddelde werkzaamheidsgraad voor vrouwen steeg tussen 2002 en 2003 met 0,3 ppn tot 55,0%, terwijl die van de mannen daalde met 0,2 ppn tot 70,8%. Net zoals de voorgaande jaren steeg de werkzaamheidsgraad van de 55- tot en met 64-jarigen sterker, met 1,5 ppn tussen 2002 en 2003 tot 40,2%. Deze stand van zaken impliceert dat er nog een kloof moet worden overwonnen van respectievelijk 7,1; 5,0 en 9,8 ppn met betrekking tot de werkzaamheidsgraad globaal, voor vrouwen en voor ouderen.

In 2003 waren er slechts vier lidstaten die reeds de 70%-doelstelling hebben bereikt, met name Denemarken, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk. Vijf andere landen zijn er nog slechts vijf of minder ppn van verwijderd. De laatste vijf jaren hebben Spanje en Ierland de grootste vooruitgang geboekt, terwijl landen als Polen, Tsjechië, Estland, Litouwen en Slowakije een achteruitgang boekten. België kende een stijging van 2,2 ppn tot 59,6%, maar situeert zich nog steeds achteraan in het Europese peloton. Binnen EU-15 bekleedt België zelfs de voorlaatste plaats in 2003, na Italië.

Reeds acht landen hebben de 60%-doelstelling voor vrouwen bereikt en acht andere zijn minder dan vijf ppn ervan verwijderd. In België is er evenwel nog een lange weg af te leggen, net zoals in Hongarije, Luxemburg en Slowakije en vooral Griekenland, Italië, Malta, Polen en Spanje – hoewel Spanje de laatste vijf jaar een heel sterke stijging liet optekenen van de werkzaamheidsgraad bij vrouwen.

Met betrekking tot de doelstelling voor 55-plussers zijn er zes landen die reeds boven de 50%-norm zitten, terwijl in België, Oostenrijk, Hongarije, Italië, Luxemburg, Malta, Polen, Slowakije en in Slovenië de kloof nog twintig ppn of meer bedroeg in 2003.

Werkgelegenheidsstructuur

Ook wordt de werkgelegenheidsstructuur van de oude en nieuwe lidstaten van de EU onder de loep genomen. In 2003 werkt zowat 5,3% van de Europeanen (EU-25) in de landbouw, 28,3% in de industrie en 66,4% in de dienstensector. De tien nieuwe lidstaten hebben gemiddeld een hoger aandeel werkenden in de landbouw (12,4% tegenover 4% voor de oude lidstaten), een hoger aandeel in de industrie (31,9% tegenover 27,6%) en een lager aandeel in de diensten (55,6% tegenover 68,3%). In de industrie is het vooral de productie waar de grootste verschillen liggen, terwijl de bouwsector overal een gelijk aandeel werkenden herbergt. In de dienstensector zijn de grootste verschillen tussen de oude en nieuwe lidstaten waarneembaar met betrekking tot de onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven en in de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening, terwijl er nauwelijks verschillen zijn in het aandeel van het vervoer, opslag en communicatie en het onderwijs.

Tussen 1998 en 2003 is het aandeel van de landbouw in alle nieuwe lidstaten gedaald, hoewel slechts marginaal in Cyprus, Tsjechië, Litouwen en Polen. Het aandeel van de industrie is ook in de meeste nieuwe lidstaten afgenomen, behalve in Tsjechië, Estland, Polen en Slowakije. In de dienstensector daarentegen hebben onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven en de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening een stijging gekend (met uitzondering van

Polen), terwijl het aandeel van het onderwijs en de groot- en kleinhandel gelijk is gebleven. Het resultaat is dat verschillende nieuwe lidstaten – vooral Hongarije en Tsjechië, en Estland en Polen het minst – een werkgelegenheidsstructuur kennen die nauw aansluit bij het gemiddelde profiel van de EU-15.

Oudere werknemers in Europa – editie 2003

In de editie 2003 van *Employment in Europe* wordt een stand van zaken gegeven met betrekking tot de Stockholmdoelstelling die oplegt dat 50% van de 55- tot en met 64-jarigen aan het werk moet zijn in 2010 en met betrekking tot de Barcelonadoelstelling die beoogt dat de gemiddelde uittredeleeftijd met vijf jaar wordt verschoven.

Wat is het probleem?

De probleemstelling is ondertussen genoegzaam bekend. De lage werkzaamheid bij ouderen die gepaard gaat met een vroege uittrede uit de arbeidsmarkt zorgt voor een onevenwicht tussen het aantal uitkeringsafhankelijken en degenen die de uitkeringen bekostigen, in casu de werkenden. Uitgedrukt in cijfers betekent dit bijvoorbeeld dat het

aandeel 65-plussers ten opzichte van de 15- tot en met 64-jarigen in Europa (15 lidstaten – EU-15) 25% bedraagt in 2002. Een andere indicator geeft aan dat slechts 43% van de totale bevolking (vanaf nul jaar) werkend is, en dus instaat voor de financiering van het gros van de uitkeringen. Dat zet de financiering van onze welvaartsstaat, onder andere het pensioenstelsel en de gezondheidszorg, onder hoge druk. En demografische ontwikkelingen voeren die druk alleen maar op. Zowel de totale bevolking als de beroepsbevolking vergrijzen aan een hoog tempo ten gevolge van een laag geboortecijfer en een toenemende levensverwachting, wat er toe zal leiden dat vanaf 2010 het potentieel arbeidsaanbod zal afnemen, terwijl het aandeel 65-plussers zal stijgen tot bijna 50% ten opzichte van de 15- tot en met 64-jarigen in 2050 (25% in 2002).

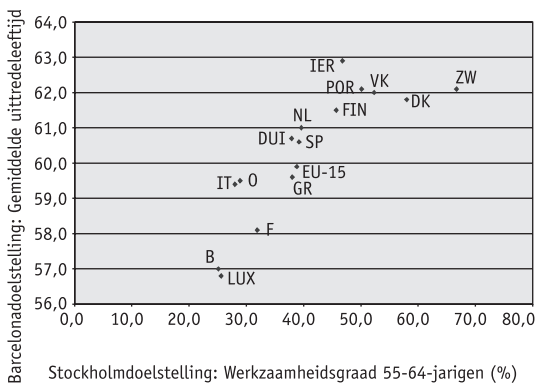
Wat zijn de oplossingen?

De Europese Unie heeft zich een belangrijk doel opgelegd om de betaalbaarheid van de welvaartsstaat te vrijwaren: het verhogen van het aandeel werkenden. Dat werd vastgelegd op de Europese Raad van Lissabon (maart 2000) waar de concrete doelstellingen werden geformuleerd dat tegen 2010 minstens 70% van de 15- tot en met 64-jarigen aan het werk moet zijn, alsook 60% van de vrouwen. Specifiek met betrekking tot de problematiek van de ouderen werden twee bijkomende doelstellingen geformuleerd. Op de Europese Raad van Stockholm (maart 2001) werd overeengekomen dat tegen 2010 minstens 50% van de 55- tot en met 64-jarigen aan het werk moet zijn. Op de top van Barcelona (maart 2002) werd afgesproken dat er inspanningen geleverd moeten worden om ouderen langer op de arbeidsmarkt te houden: “A progressive increase of about 5 years in the effective average age at which people stop working in the European Union should be sought by 2010.”

Wat zijn de feiten?

Figuur 1 zet de individuele lidstaten op een rijtje met betrekking tot beide doelstellingen. De horizontale as geeft de werkzaamheidsgraad van 55-64-jarigen weer, terwijl de verticale as aangeeft wat de gemiddelde uittredeleeftijd is van de actieve 50- tot en met 70-jarigen.

Figuur 1.
Werkzaamheidsgraad 55-64-jarigen en gemiddelde uittredeleeftijd³ 50-70-jarigen (EU-15; 2001)



Bron: Eurostat LFS (Europese Commissie, *Employment in Europe* 2003)

Feiten met betrekking tot de Stockholmdoelstelling

In 2001, op het moment dat de doelstelling werd vastgelegd dat 50% van de 55-64-jarigen werkzaam moet zijn tegen 2010, lag dat aandeel in de EU-15 gemiddeld op 38,8% en waren er slechts vier landen die reeds aan de doelstelling voldeden, te weten Denemarken, Portugal, Zweden en het Verenigd Koninkrijk. Aan de andere kant van het spectrum bevonden zich België, Frankrijk, Italië, Luxemburg en Oostenrijk met telkens minder dan een derde van de 55-plussers aan het werk. België stond op de bedroevend laatste plaats met een schamele 25%. Wat meer is, van deze landen aan de onderkant van de ladder hebben enkel Frankrijk en België een lichte vooruitgang geboekt tussen 1997 en 2001, terwijl landen zoals Nederland, Finland, Denemarken, Ierland, Spanje en Zweden een grote toename lieten optekenen. Griekenland en Duitsland – dat met 25% van alle 55-65-jarigen van Europa een groot gewicht heeft op het Europese gemiddelde – boekten een achteruitgang. Zelfs tussen 2001 en 2002 is Duitsland er niet in geslaagd om een stijging van de werkzaamheidsgraad bij ouderen te realiseren, terwijl EU-15 er gemiddeld 1,5 procentpunt op vooruitging – vooral door de sterke prestaties van Frankrijk en Italië.

In de tien nieuwe lidstaten ligt de werkzaamheidsgraad bij ouderen met ongeveer 30% heel wat lager dan in de oude lidstaten. Houden we ook rekening met deze nieuwe landen dan daalt de gemiddelde werkzaamheidsgraad bij 55-plussers in 2002 voor Europa van 40,1% (EU-15) tot 38,7% (EU-25). De impact is dus eerder beperkt omdat deze nieuwe lidstaten slechts 15% van de 55- tot en met 64-jarigen vertegenwoordigen in het uitgebreide Europa.

De toename van het aandeel werkende 55-plussers in de EU-15 tussen 1997 en 2001 steunt voor de helft op een toename van het aantal personen dat langer blijft werken, maar dan wel deeltijds. Het aandeel deeltijdarbeid bij ouderen is sterk gestegen en ligt in 2001 op 22% van de werkenden (42% bij vrouwen en 9% bij mannen). België scoort eerder gemiddeld in Europees perspectief wat betreft deeltijdarbeid bij ouderen (37% bij de vrouwen en 9% bij de mannen). Uit analyses voor het Jaarboek over de Vlaamse arbeidsmarkt 2004 van het Steunpunt WAV blijkt dat Vlaanderen wel hoog scoort in Europees perspectief (Tielens, 2004). In Wallonië

en in Brussel ligt het aandeel deeltijdarbeid bij ouderen lager dan het Europese gemiddelde.

Feiten met betrekking tot de Barcelonadoelstelling

Op basis van de activiteitsgraden per leeftijdsjaar wordt een gemiddelde uittredeleeftijd berekend voor de actieven in EU-15 van 50 tot en met 70 jaar. Dat resulteert voor 2001 in een gemiddelde uittredeleeftijd in Europa van 59,9 jaar. Vanzelfsprekend zijn er grote verschillen tussen de lidstaten. België (57 jaar) en Luxemburg (56,8 jaar) bevinden zich onderaan de rangschikking die wordt aangevoerd door Ierland (62,9 jaar). Ouderen in de nieuwe Europese lidstaten treden gemiddeld vroeger uit zodat de gemiddelde uittredeleeftijd in Europa daalt van 59,9 jaar (EU-15) tot 59,6 jaar (EU-25). In alle landen geldt dat mannen ongeveer 1,5 jaar later de arbeidsmarkt verlaten dan vrouwen. Dit verschil is kleiner dan verwacht, maar is een gevolg van de gebruikte berekeningsmethode. Er zijn veel meer vrouwen die voor de leeftijd van 50 jaar de arbeidsmarkt verlaten hebben. Deze personen worden in de berekening van de uittredeleeftijd niet meegeteld gezien de groep wordt afgebakend tot de actieve 50- tot en met 70-jarigen.

Haalbare oplossingen?

Een toename van de werkzaamheidsgraad (met tien procentpunten tot 50%) is afhankelijk van zowel de groei van het aantal werkenden als van de bevolkingsgroei. De totale bevolking van 55 tot en met 64 jaar zal tussen 2002 en 2010 immers met 12% of meer dan 5 miljoen ouderen groeien. Om aan een werkzaamheidsgraad van 50% te komen zullen er tussen 2002 en 2010 zowat 7 miljoen werkenden moeten bijkomen (900 000 per jaar). Dit objectief kan enkel gehaald worden als de groei die zich voordeed tussen 2001 en 2002 zich jaarlijks blijft herhalen. De vraag is of dit een realistisch scenario is. In de eerste plaats zien we dat er tussen 1997 en 2001 jaarlijks gemiddeld slechts 250 000 bijkomende werkenden werden geteld. Bovendien zal het halen van de doelstelling op Europees niveau sterk afhangen van een kentering in de Duitse arbeidsmarkt – die 25% van alle 55-64-jarigen herbergt. Duitsland kende tussen 2001 en 2002 geen teken van verbetering. Er is nog een tweede indica-

tie om te twijfelen aan de haalbaarheid van de doelstelling. Een simulatie geeft aan dat – om in 2010 50% werkenden te tellen bij de 55-64-jarigen – van al de 46- tot en met 55-jarige werkenden in 2001 zowat twee derden moeten blijven werken tot 2010 (wanneer ze 55 tot en met 64 jaar zijn). Kijken we naar dezelfde cohorte in 1991 dat zien we dat van de werkende 46- tot en met 55-jarigen slechts de helft nog werkte in 2001 (toen ze 55 tot en met 64 jaar waren).

Een kleine berekening op basis van de EAK en de bevolkingsprognose van het Federaal Planbureau (2003) leert dat België vanaf 2003 jaarlijks zowat 50 000 extra werkenden van 55 tot en met 64 jaar zal moeten kennen om tegen 2010 een werkzaamheidsgraad van 50% te halen. Dat is een verdubbeling van de jaarlijkse vooruitgang die sinds 2001 werd geboekt (tussen 2001 en 2003 jaarlijks ongeveer 23 000 bijkomende werkenden van 55 tot en met 64 jaar in België).

Een mogelijkheid om de werkzaamheid bij ouderen te vergroten, is het terug aan het werk krijgen van niet-beroepsactieven en werkzoekenden. Zo blijkt dat 6% van de niet-beroepsactieven van 55 tot en met 64 jaar (zowat 3% van de totale bevolking in deze leeftijdsgroep in EU-15) aangeeft te willen werken. Daarnaast zijn er ook werkzoekenden, die actief naar werk zoeken. Beide groepen samen zouden 2,5 miljoen extra werkenden opleveren indien we ze aan een job kunnen helpen, waardoor de werkzaamheidsgraad van de 55-64-jarigen met zes procentpunten zou stijgen – dat is reeds de helft van de nodige toename om aan een werkzaamheidsgraad van 50% te komen. Maar het spreekt voor zich dat een stijging van de werkzaamheidsgraad bij ouderen vooral een kwestie is van het langer op de arbeidsmarkt houden van de huidige werkenden.

Twee sleutelementen

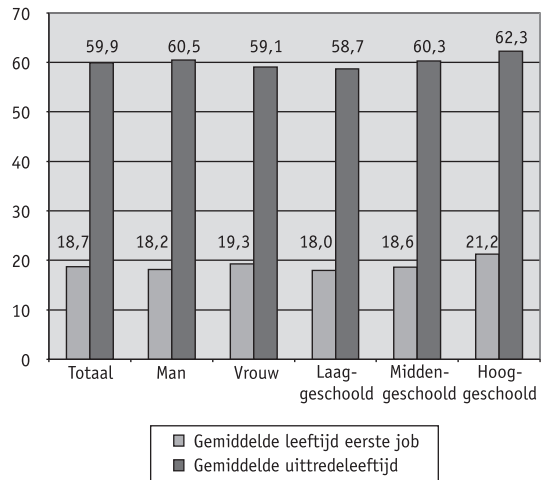
Het onderwijsniveau

Globaal genomen hebben laaggeschoolde ouderen een lagere werkzaamheidsgraad (31% in EU-15) dan hooggeschoolden (61%), en treden ze ook vroeger uit. In EU-15 was de gemiddelde uittredeleeftijd in 2001 voor hooggeschoolden 62,3 jaar en

voor laaggeschoolden 58,7 jaar. Dit is echter niet het gevolg van een kortere samengedrukte loopbaan van laaggeschoolden, maar van het feit dat laaggeschoolden gemiddeld vroeger beginnen werken. Op basis van de European Community Household Panel (de PSBH-data) werd berekend dat van de 55- tot en met 64-jarigen in 2000 zowat de helft van de laaggeschoolden is begonnen werken voor de leeftijd van 16 jaar, terwijl dat bij hooggeschoolden slechts een op tien is. Wel wordt vastgesteld dat de jongere cohorten iets later aan hun loopbaan zijn begonnen dan de oudere cohorten. Deze trend geldt voor alle onderwijsniveaus, maar doet zich sterker voor bij de hooggeschoolden.

Figuur 2.

Gemiddelde uittredeleeftijd en gemiddelde leeftijd waarop de eerste job werd aangevangen (EU-15; 2001)



Bron: Eurostat LFS, ECHP, UDB (Europese Commissie, Employment in Europe 2003)

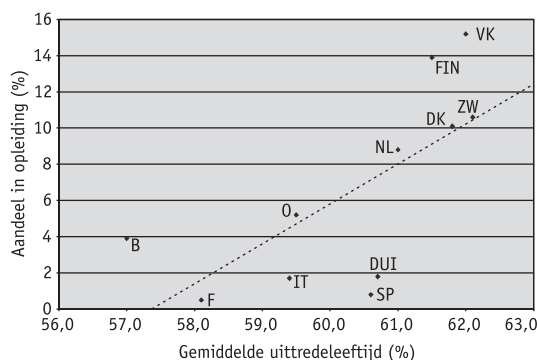
Er zijn zelfs indicaties dat laaggeschoolden gemiddeld een langere loopbaan hebben dan hooggeschoolden. Ze treden gemiddeld drie jaar vroeger uit (figuur 2), maar gezien hogere studies minstens vier jaar duren, is er reden om aan te nemen dat laaggeschoolden meer jaren actief zijn vooraleer uit te treden uit de arbeidsmarkt. Het verlaten van de uittredeleeftijd zonder hiermee rekening te houden, zou impliceren dat de loopbaan van laaggeschoolden nog meer wordt verlengd.

Opleiding

Oudere werkenden in EU-15 krijgen beduidend minder opleiding (5,2% in 2001) dan hun jongere collega's (9,3%). Twee mogelijke verklaringen dringen zich op. In de eerste plaats kan de lage uitreedeleeftijd een rol spelen, omdat de investering in ouderen niet voldoende tijd heeft om te renderen. Er wordt immers vastgesteld dat in landen met een hogere gemiddelde uitreedeleeftijd, ouderen meer opleiding krijgen dan in landen met een lagere uitreedeleeftijd (figuur 3). Het is echter niet duidelijk in welke richting de causaliteit ligt. Krijgen oudere werkenden in landen met een hogere uitreedeleeftijd meer opleiding omdat werkgevers daar een langere 'pay-off'-periode hebben voor de gedane investering? In dit geval hebben maatregelen om de uitreedeleeftijd te verlaten waarschijnlijk een positief effect op levenslang leren. Of blijven oudere werkenden langer op de arbeidsmarkt omdat ze opleiding hebben gekregen waardoor hun inzetbaarheid en productiviteit zijn toegenomen? In dat geval hebben maatregelen ter bevordering van levenslang leren een positief effect op het langer op

Figuur 3.

Gemiddelde uitreedeleeftijd en aandeel personen (50-64-jarigen) in onderwijs en opleiding (EU-15; 2001)



Noot: Geen data voor Ierland. Data voor Griekenland, Luxemburg en Portugal onbetrouwbaar wegens te kleine steekproef. Voor Frankrijk gaat het om personen in opleiding tijdens de referentieweek van bevraging, in plaats van de vier weken voorafgaand aan de bevraging.

Bron: Eurostat LFS 2^{de} kwartaalgegevens (Europese Commissie, Employment in Europe 2003)

de arbeidsmarkt houden van ouderen. De causaliteitsvraag is moeilijk te beantwoorden, maar het is duidelijk dat maatregelen om de uitreede te verlaten en maatregelen ter bevordering van levenslang leren hand in hand moeten gaan.

Een tweede mogelijke verklaring voor de lagere deelname aan opleiding bij ouderen is de beperktere jobmobiliteit. In 2001 is zowat 70% van de oudere werkenden in de EU-15 reeds tien jaar of meer bij de huidige werkgever, terwijl dat voor de 25- tot en met 49-jarigen slechts 40% is. Men kan stellen dat een lagere jobmobiliteit – of hogere jobstabiliteit – en de daaruitvolgende toegenomen ervaring, kennis en vaardigheden een positief effect hebben op de productiviteit, wat de nood aan opleiding vermindert.

Maarten Tielens
Steunpunt WAV

Noten

1. Hoofdstuk 2. Key determinants of labour market performance; Hoofdstuk 3. Employment structures in Europe and the US: the role of skills, wages and final demand; Hoofdstuk 4. Labour market transitions and advancement: temporary employment and low-pay in Europe; Hoofdstuk 5. Globalisation and labour markets: a European perspective.
2. Lissabondoelstelling: werkzaamheidsgraad van de 15- tot en met 64-jarigen van 70% en van de vrouwen (15-64 jaar) meer dan 60% in 2010. Stockholm-doelstelling: werkzaamheidsgraad van de 55- tot en met 64-jarigen van 50% in 2010.
3. Voor de methodologie achter de berekening van deze uitreedeleeftijd verwijzen we naar de methodologische annex van het besproken hoofdstuk dat u kunt vinden op http://europa.eu.int/comm/employment_social/employment_analysis/employ_2003_en.htm